

**การส่งเสริมศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม้กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอเขาชัย
จังหวัดเพชรบุรี****The economic empowerment of the elderly coconut broom group of Nongplalai subdistrict,
Khaoyai district, Phetchaburi province.**

นัฐวดี คำชมภู (Nuttawadee Kamchompoo) พิทักษ์ สิริวงศ์ (Phitak Siriwong)

นักศึกษาสาขาการจัดการธุรกิจและภาษาอังกฤษ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student of business management and English major, Faculty of management Science, Silpakorn University

รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาการตลาด ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer, Ph. D. of management Science, Silpakorn University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม้กวาดทางมะพร้าวตำบลหนองปลาไหล อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี และ 2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม้กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี ตามทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุไม้กวาดทางมะพร้าว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-ended Questions) เครื่องบันทึกเสียง และสมุดจดบันทึก

จากการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม้กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี มีรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นไปตามระเบียบแบบแผนขององค์กร และมีการบริหารงานโครงสร้างขององค์กรที่ดี กลุ่มผู้สูงอายุไม้กวาดทางมะพร้าวจึงเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนหมู่บ้านเขาสมอระบั้ง แก้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจากปัญหาที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องและสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นที่ดีที่สุดให้กับกลุ่มผู้สูงอายุไม้กวาดทางมะพร้าว ผลที่ได้จากการดำเนินงานคือการร่วมมือกันของสมาชิกภายในองค์กรที่ช่วยสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชนให้มีรายได้ และเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้แข็งแกร่ง

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, ศักยภาพทางเศรษฐกิจ**Abstract**

The purpose of this research was; 1) To study the economic empowerment of the elderly coconut broom group of Nongplalaisubdistrict, Khaoyai district, Phetchaburi province. And 2) To study the problems and obstacles in enhancing the economic empowerment of the elderly coconut broom group of Nongplalai subdistrict, Khaoyai district, Phetchaburi province, according to the theory of empowerment. The field survey was done to collect the data by using an in-depth interview from members of elderly coconut broom group. The tools of the study are the open ended questions, the voice recorder, and the notebook.

The result is found that the economic empowerment of the elderly coconut broom group. The organization operation was according to the organization's rules and the management structure of the organization as well. The elderly coconut broom is the organization that driving the economic progress of Khaorabung village and solving problems and obstacles in the organization correctly and create the solutions of happened problems as well. The results of the operate was the collaboration of members within an organization to create a job for elders within the village and empowering communities to be strong.

Keywords: elderly, economic empowerment

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระยะเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้หันมาให้ความสนใจผู้สูงอายุมากขึ้นในระดับประเทศเนื่องจากประเทศไทยเริ่มมีจำนวนผู้สูงอายุสูงขึ้น จำนวนผู้สูงอายุได้เพิ่มจากประมาณ 4 ล้านคนในปี 2533 เป็น ประมาณ 7.5 ล้านคนในปี 2553 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 11.7 ของจำนวนประชากร 63.9 ล้านคน (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2554) พบว่าประชากรไทยมีอายุสูงขึ้นรวดเร็วมาก เมื่อ 30 ปีก่อน ประชากรสูงอายุหรือที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมีอยู่เพียงประมาณร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมดเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา สัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปไปสูงถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2549 นี้ สัดส่วนของประชากรสูงอายุได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11 สถาบันวิจัยประชากรและสังคมได้คาดประมาณว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยจะสูงขึ้นเป็นร้อยละ 20 ในอีก 20 ปีข้างหน้า และจะสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงร้อยละ 25 ในอีก 30 ปีข้างหน้า เมื่อคิดเป็นจำนวนผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2548 มีประชากรสูงอายุประมาณ 6 ล้านคน และจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเท่าตัวเป็น 13 ล้านคนในปี พ.ศ. 2568 และประมาณ 16 ล้านคนในปี พ.ศ. 2578 (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2557)

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นพิเศษ เนื่องจากไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแล้ว แต่การตระหนักถึงผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรยังมีไม่มากนัก ทั้งการลดลงของวัยแรงงานที่จะส่งผลกระทบต่อขาดแคลนแรงงาน ปัญหาความมั่นคงด้านรายได้ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจากอายุที่ยืนนานขึ้น ทำให้เงินออมไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ขณะที่การพึ่งพิงจากบุตรหลานมีน้อยลง จากปัญหาดังกล่าวนอกจากจะกระทบต่อตัวผู้สูงอายุแล้วยังกระทบต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมทั้งในด้านการผลิต การออม และการลงทุน รวมถึงภาระการเงินการคลังในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้แนวคิดการมองผู้สูงอายุในฐานะพลังของสังคม มุ่งใช้ประโยชน์จากศักยภาพของผู้สูงอายุตามความพร้อมทั้งจากการทำงาน ทำกิจกรรม และมีส่วนร่วมในสังคมจะช่วยเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุและมีสุขภาพที่ดีขึ้น ขณะเดียวกัน การช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งพิงบุตรหลานและภาครัฐ ถือเป็น การช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ตลอดจนเป็นกำลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ(คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558)

ประชากรผู้สูงอายุของไทยจึงจำเป็นต้องทำงานหาเลี้ยงชีพอยู่เป็นจำนวนมาก จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในปี 2545 ผู้สูงอายุร้อยละ 38 มีรายได้มาจากการทำงาน และจากผลการสำรวจในปี 2550 สัดส่วนนี้ก็ยังเท่าเดิม ขณะที่รายได้ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุมาจากลูกๆ ที่แต่งงานไปแล้ว ก็มีผู้สูงอายुर้อยละ 60.2 ได้รายได้จากลูกสาวที่แต่งงานแล้ว และ ร้อยละ 53.1 ได้จากลูกชายที่แต่งงานแล้ว (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2554) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นคนที่มีการศึกษาน้อย และไม่ได้ทำงานเพราะต้องการแก้เบื้อ แก้เหงา แต่เพื่อยังชีพ เหตุเพราะมีรายได้น้อยไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายและการทำงานก็ไม่ต่างจากหนุ่มสาว คือราวทำงาน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ดังนั้น จึงต้องช่วยให้ผู้สูงอายุคนที่อยากทำงานสามารถทำงานได้ต่อไป โดยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้(นงนุช สุนทรชวกันต์ , 2553)

ปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้หันกลับมาทำงานร้อยละ 51.3 คือเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว รองลงมาคือทำงานเพราะยังมีสุขภาพแข็งแรงร้อยละ 36.7 การสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติมีการสอบถามความต้องการทำงานของผู้สูงอายุ พบว่า ครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุวัยต้น (60-69ปี) ต้องการทำงาน ร้อยละ 23.1 ของผู้สูงอายุวัยกลาง (70-79ปี) ต้องการทำงานและ ยังมีร้อยละ 8.9 ของผู้สูงอายุวัยปลาย (80ปี) ขึ้นไปที่ต้องการทำงาน(สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ , 2554) โดยประเภทอาชีพที่ประชากรประกอบอาชีพมากที่สุด คือ ทำเกษตรกรรมร้อยละ 36.10 รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไปร้อยละ 24.20 ไม่มีอาชีพร้อยละ 6.20 ค้าขาย,ธุรกิจส่วนตัว และอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 5.30 (คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน, 2556)

ปัญหาที่เกิดขึ้นค้นพบว่าผู้สูงอายุที่หันกลับมาประกอบอาชีพส่วนใหญ่ เนื่องจากอาชีพที่เกี่ยวกับการเกษตรเป็นอาชีพหลักของประเทศไทยมาช้านานและประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยยึดการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก งานเกษตรกรรมไม่ใช่งานหนักเกินตัวของผู้สูงอายุและยังสามารถทำงานได้ที่บ้าน จึงทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ต้องการทำงานหันมาทำการเกษตรกันเป็นจำนวนมากด้วยเหตุดังกล่าวจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ ที่จะศึกษาถึงแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มเกษตรกรผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี อันเป็นประโยชน์ต่อการหาวิธีการแก้ปัญหาใหม่ๆ กับปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม เพื่อกำหนดรูปแบบการแก้ปัญหาและแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี

คำถามการวิจัย

1. การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี เป็นอย่างไร
2. ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี เป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลหลักคือสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าวตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรีจำนวน 5 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 2.1. ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ(Empowerment) ซึ่งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการทำให้บุคคลที่ปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจนำเข้ามาใช้ในงานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี
- 2.2. ศึกษาเกี่ยวกับบริบทของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัย เป็นแหล่งที่ตั้งของกลุ่มเกษตรกรผู้สูงอายุไม่กวาดทางมะพร้าว บ้านเลขที่ 134/1 หมู่บ้านเขาสมอระบัง หมู่ที่1 ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อทำการวิจัยแล้ว

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาการดำเนินงาน 3 เดือน ระหว่างเดือนเมษายน 2560 ถึงมิถุนายน 2560

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว
2. เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้สูงอายุ และจะได้นำปัญหามาแก้เพื่อประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว
3. เพื่อทราบถึงแนวทางในการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ เพื่อผู้สูงอายุกลุ่มอื่นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในกลุ่มของตนได้
4. เพื่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือหน่วยงานราชการ จะได้นำไปใช้ในการวางแผนเรื่องนโยบายของศักยภาพผู้สูงอายุ

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว จังหวัดเพชรบุรี” ผู้วิจัยจะนำเสนอ การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบการทำวิจัยเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นที่ตรงตามหลักการเบี่ยงวิธีวิจัยดังมีประเด็นที่ศึกษาค้างนี้

1. แนวคิดทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment)
2. แนวคิดทฤษฎีผู้สูงอายุ

แนวคิดทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจ

แนวคิดทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) อธิบายได้ว่า เริ่มต้นมาจากแนวคิดทางสังคมวิทยาที่ใช้แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ผู้นำแนวคิดนี้คือนักปรัชญาชาวบราซิลชื่อ เปาโลเฟร์รี (Paulo Freire) ได้นำมากำหนดเป็นกลยุทธ์การพัฒนาสังคมปัจจุบันมีการนำแนวคิดนี้มาใช้อย่างกว้างขวางในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การบริหารจัดการองค์กรและการพัฒนาบุคคลในองค์กร เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในสังคมศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยให้บุคคลเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับการมองเห็นและสังคมคือ ทำให้รู้สึกว่าคุณมีความสามารถและสามารถเปลี่ยนแปลงการทำงานของคุณให้ดีขึ้น เพื่อเกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จารุวรรณ ศิลปรัตน์, 2548) และการเสริมสร้างพลังอำนาจมีความหมายทั้งที่เป็นกระบวนการ(process) และผลลัพธ์ (product) ซึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับปัจจัยภายนอกเช่น สิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โคนผ่านการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในความดูแลให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (Dennis C. Kinlaw, 1995)

ทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจนี้ประกอบด้วยหลักสำคัญ 2 ประการ ได้แก่การทำให้บุคลากรมีความรู้ทักษะ ประสบการณ์ที่เป็นพลังความสามารถในการทำงาน และการทำให้บุคลากรได้แสดงออกซึ่งความรู้ทักษะ ประสบการณ์และพลังในการทำงานหลักการทั้ง 2 ประการดังกล่าว เป็นสิ่งที่องค์กรสามารถบริหารจัดการให้เกิดขึ้นได้ในกระบวนการทำงาน โดยส่งเสริมให้บุคลากรมีอิสระ มีขอบเขตความรับผิดชอบในการทำงานมีทางเลือกให้เลือกปฏิบัติ ให้ควบคุมดูแลงานด้วยตนเอง ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สนับสนุน และตรงกับงานในหน้าที่ของบุคลากร(ประคัลภ์ บัณฑิตพันธุ์, 2558; อ้างอิงจาก Kouzes & Posner, 1987 : 248) นอกจากนี้ยังเป็นแนวคิดที่อธิบายกระบวนการทางสังคม คือการแสดงถึงการยอมรับ และชื่นชม การส่งเสริม การพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของบุคคลในการตอบสนองความต้องการของตนเองและแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองและรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจสามารถควบคุมความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตของตนเองได้(Cheryl H. Gibson, 1991)

แนวคิดทฤษฎีผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ หมายถึงบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นช่วงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาตนเองเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีอายุที่มากขึ้น(คณะกรรมการวิสามัญสวัสดิการผู้สูงอายุและการพัฒนาสังคม, 2534: 22) หรือ ผู้สูงอายุ หมายถึงบุคคลที่อยู่ในช่วงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากนักเนื่องมาจากปัญหาทางด้านร่างกาย ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเป็นบุคคลที่ควรได้รับการช่วยเหลือจากบุตรหลาน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวัน(สุรกุล เจนอบรม, 2541 : 12)

บทบาทของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุในสังคมไทยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก เนื่องจากผู้สูงอายุได้ดำเนินการใช้ชีวิตมาเป็นเวลานาน ในส่วนของบทบาทของผู้สูงอายุต่อชุมชน ปัจจุบันถึงแม้ผู้สูงอายุจะมีบทบาทน้อยลง แต่ผู้สูงอายุยังมีบทบาทในการพัฒนาตนให้เป็นประโยชน์โดย ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชุมชน ที่สามารถสอนให้คนรุ่นหลังเรียนรู้ได้ ทั้งนี้ผู้สูงอายุยังมีบทบาทในการเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้ ดังนี้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547)

1. ในทางเศรษฐกิจนั้นผู้สูงอายุมีบทบาทในการเสริมสร้างศักยภาพให้ตนเองโดยไม่เป็นภาระของลูกหลาน สร้างรายได้เลี้ยงชีพให้ดำรงอยู่ได้โดยการประกอบอาชีพต่างๆ ผู้สูงอายุที่มีบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง
2. บทบาทของผู้สูงอายุในสังคมนั้น เป็นที่รู้กันคืออยู่แล้วว่าผู้สูงอายุมีความรู้เรื่องภูมิหลังต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถมีบทบาทในชุมชนได้ โดยการสานต่อความรู้ที่ให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป ทั้งเรื่องการปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามวิถีชีวิต แนะนำแนวทางในการประกอบอาชีพให้แก่คนรุ่นหลัง
3. บทบาททางการเมืองนั้นถึงแม้ผู้สูงอายุจะมีบทบาทลดลง เนื่องจากเมื่อมีอายุถึงวัย 60 ปีบริบูรณ์ แล้วจะไม่สามารถทำงานในองค์กรเอกชน หรือราชการ ได้ต่อ แต่ในทางกลับกันในการเป็นผู้นำของชุมชนตนเองนั้น ผู้สูงอายุสามารถมีบทบาทได้โดยการเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อทำหน้าที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมให้ผู้สูงอายุมีบทบาททางชุมชนมากขึ้น
4. บทบาททางครอบครัว ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างความสุขทางสถาบันครอบครัวให้แข็งแรง เนื่องจากผู้สูงอายุในครอบครัวหมายถึง ปู่ ย่า ตา หรือยาย นอกจากพ่อแม่ที่คอยสั่งสอนให้คนในครอบครัวนั้นก็ยังมีผู้สูงอายุของในครอบครัวคนที่คอยอบรมสั่งสอนหลาน โดยเฉพาะในเรื่องความประพฤติ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ผู้สูงอายุจะคอยให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาทุก ๆ เรื่อง ความสัมพันธ์ของครอบครัวไทย แต่ดั้งเดิมได้หล่อหลอมความรัก ความเคารพแก่ผู้สูงอายุ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา “การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอสสามพราน จังหวัดเพชรบุรี” ใช้วิธีการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แนวทางการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยา(Phenomenology) คือ เป็นแนวทางการศึกษาโดยวิธีการให้บุคคลอธิบาย บรรยาย ได้อย่างเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องราวและประสบการณ์ต่างๆ ที่ตนเองประสบมาด้วยการวิเคราะห์ การรับรู้ และความหมายของสิ่งที่เราได้พบ(ชาย โภชิตตา, 2550) หรือ ตามหลักแนวคิดของนักทฤษฎีชาวเยอรมัน เป็นผู้นำทางความคิดของทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม(Phenomenology) โดยให้ความสำคัญต่อกระบวนการทางจิตหรือปัญญาของมนุษย์มากที่สุด ไม่ใช่สมมติฐานเกี่ยวกับสาเหตุหรือผลของกระบวนการทางจิตแต่อย่างใด คือศึกษาสาระสำคัญหรือความหมายของสิ่งต่างๆ หรือการกระทำต่างๆ ที่มนุษย์เป็นผู้ให้ปรากฏการณ์นิยม ไม่ใช่ประจักษ์นิยมแต่เป็นกระบวนการพิจารณาหรือการศึกษาค้นคว้า

ตามหลักเหตุผลถือว่าจิตเป็นต้นกำเนิดของความคิดโดยไม่อาศัยสภาพแวดล้อม(Edmund Husserl, 2438-2481) มาใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์ความหายของการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. **ผู้ให้ข้อมูลหลัก** คือ สมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าวตำบลหนองปลาไหล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 5 คน ระหว่างวันที่ 1-30 เมษายน 2560
2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล**
 - 2.1. แหล่งข้อมูลเชิงเอกสาร(Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลในการทำวิจัย เช่น เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เว็บไซต์ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่องแนวคิด ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา และ ทฤษฎีผู้สูงอายุ ในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดเพชรบุรี
 - 2.2. ติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ได้ขอทำการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์
 - 2.3. การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก(In-Dept Interview) โดยสัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล มีแนวคำถามอย่างกว้างและเจาะลึก ผู้วิจัยได้จัดบันทึกข้อมูลลงสมุด
 - 2.4. แนวคิดทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา(Phenomenology) โดยเริ่มต้นเข้าไปเรียนรู้ปรากฏการณ์ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้ให้ข้อมูล
 - 2.5. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป
3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**
 - 3.1. ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเชิงคุณภาพ
 - 3.2. แนวคำถามที่ใช้ในการวิจัยเป็นแนวคำถามแบบปลายเปิด(Open-ended Questions) เพื่อให้อิสระในการตอบคำถามของผู้ให้ข้อมูลหลัก
 - 3.3. การจดบันทึกข้อมูลรายละเอียดต่างๆ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เป็นการเก็บรายละเอียดความครบถ้วนของข้อมูลให้มีความครบถ้วนของข้อมูลที่ศึกษามากยิ่งขึ้น
 - 3.4. กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้ในการบันทึกผู้ให้สัมภาษณ์ และพื้นที่ที่ใช้ศึกษา
 - 3.5. เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกเสียงสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว
4. **การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล**

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า(Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลศึกษาที่ผู้วิจัยได้นำมานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งของข้อมูลแหล่งที่มา ที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกัน หรือไม่ แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกัน หรือไม่และแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่
5. **การวิเคราะห์ข้อมูล**

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ฟังการสัมภาษณ์จากแหล่งแล้วจึงคำตอบให้ละเอียดที่สุด โดยเชื่อมโยงเนื้อหาส่วนต่างๆ เรียบเรียงสรุปเป็นคำบรรยาย และสรุปเป็นหัวข้อ จัดทำตามหมวดหมู่ ข้อมูลที่ได้นั้นจะถูกนำมาตรวจสอบความครบถ้วน และความถูกต้องของข้อมูล หลังจากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์หาข้อสรุป จากข้อมูลที่ได้สามารถสรุปได้ดังนี้

- 5.1. สรุปประเด็นสำคัญ โดยตอบคำถามแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว
- 5.2. เรียบเรียงข้อมูลต่างๆ และหาข้อมูลเพิ่มเติมและเขียนในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาด้านวิจัย
- 5.3. นำข้อเสนอแนะของอาจารย์มาแก้ไข และลงพื้นที่เพิ่มเติม และแก้ไขให้มีความถูกต้องต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้การสัมภาษณ์ระดับลึกโดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ

นาย สังกวียน สูดยอด เป็นผู้จัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุของหมู่บ้านเขาสมอระบั้ง ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งนายสังกวียนได้สังเกตเห็นว่าในหมู่บ้านเขาสมอระบั้งมีจำนวนผู้สูงอายุมากและไม่มีการทำ นายสังกวียนจึงสังเกตเห็นถึงความสำคัญในศักยภาพของผู้สูงอายุว่ายังสามารถทำงานเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและชุมชน ซึ่งนายสังกวียนจึงมีแนวคิดว่าจะจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว โดยได้มีการให้วิทยากรผู้เชี่ยวชาญทางด้านการทำไม่กวดทางมะพร้าวมาฝึกอบรมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ จากนั้นจึงได้จัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี ขึ้นมาเพื่อเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุภายในชุมชนและสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชนให้ก้าวหน้าขึ้น

การจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี ขึ้นนั้น ได้ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนมีคุณภาพดีขึ้น รายได้หมุนเวียนในชุมชนมีมากขึ้นกว่าเดิม ส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน โดยผู้วิจัยได้แยกเป็นประเด็นดังนี้

- 1.1. ทางจังหวัดเพชรบุรีมีหนังสือให้กลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าวจดทะเบียนเป็นกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี อย่างเป็นทางการและได้จัดตั้งเป็นสินค้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อปี พ.ศ. 2546 ทำให้ไม่กวดทางมะพร้าวขายได้เป็นจำนวนมาก จากที่เศรษฐกิจในชุมชนซบเซาผู้คนไม่ค่อยใช้จ่ายซื้อของกัน ปัจจุบันผู้คนหันมาใช้จ่ายกันมากขึ้นทำให้เศรษฐกิจในชุมชนมีเงินหมุนเวียนที่มากขึ้น
- 1.2. ในอดีตผู้สูงอายุในแต่ละบ้านมักจะปลูกสวนมะพร้าวของตนเอง แต่จะเน้นที่การขายน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งเป็นการปล่อยก้านมะพร้าวทิ้งโดยเปล่าประโยชน์ ต่อมาเมื่อได้นำทางมะพร้าวมาทำเป็นไม่กวดทางมะพร้าวทำให้ชุมชนมีสินค้าที่ออกไปจำหน่ายเพิ่มขึ้น
- 1.3. เนื่องจากในอดีตได้ซื้อทางมะพร้าวจากจังหวัดอื่นทำให้เสียรายได้ในส่วนนี้ไปแต่ในปัจจุบันผู้สูงอายุในชุมชนได้มีการทำสวนปลูกต้นมะพร้าวเองมากขึ้นเพื่อมาทำไม่กวดทางมะพร้าว โดยสามารถเก็บออมจำนวนเงินที่เป็นต้นทุนในการผลิตไม่กวดทางมะพร้าวลดลงได้
- 1.4. สร้างอาชีพใหม่ให้กับชุมชน เนื่องจากชุมชนเขาสมอระบั้งนั้นอยู่ใกล้ทะเล เมื่อช่วงที่ไม่สามารถทำการประมงได้นั้นชาวบ้านก็ได้ใช้เวลาที่ว่างจากการประมงมาทำไม่กวดทางมะพร้าว ดังตัวอย่างนาง มาลัย ใจชื่น เป็นสมาชิกที่อยู่ในกลุ่ม

ผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว แต่ทำอาชีพประมงน้ำกร่อยอยู่ เมื่อพักจากการทำประมงนางมาลัยได้มาทำไม่กวดทางมะพร้าว ทำให้มีรายได้มาใช้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น

2. ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว

ผู้วิจัยพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าวตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางแพะ จังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้

- 2.1. ในขั้นตอนการผลิตไม่กวดทางมะพร้าวผู้วิจัยพบว่า ทางมะพร้าวที่ถูกเหลาแล้ว จะนำมาประกอบเป็นไม้กวดทางมะพร้าว ต่อมาบางครั้งเหลาทางมะพร้าวไม่ทันตามคำสั่งซื้อของลูกค้า จึงทำให้ต้องซื้อทางมะพร้าวจากที่อื่น เพื่อมาผลิตเป็นไม้กวดทางมะพร้าว
- 2.2. ทางมะพร้าวที่ต้องซื้อมานั้น ซื้อจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดชุมพร แต่เมื่อฤดูฝนทำให้น้ำท่วมสวนมะพร้าวทางมะพร้าวจึงขาดตลาดทำให้กลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าวผลิตสินค้าให้กับลูกค้าได้ช้าลง

3. เหตุผลที่ผู้สูงอายุหันกลับมาประกอบอาชีพ

เหตุผลที่ผู้สูงอายุหันกลับมาประกอบอาชีพทำไม้กวดทางมะพร้าวนั้น เนื่องจากเหตุผลหลายประการดังนี้

- 3.1. ผู้สูงอายุบางคนเป็นผู้ที่อยู่บ้านว่าง ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร โดยมีรายได้จากลูกหลานให้ใช้ แต่เมื่อได้มาเข้าร่วมกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว รายได้ที่ได้จากการทำไม้กวดทางมะพร้าวนั้นเพียงพอที่จะใช้จ่ายในบ้าน เป็นค่าอาหารของแต่ละวัน โดยไม่ต้องเดือดร้อนลูกหลาน
- 3.2. รายได้ที่ได้จากการทำไม้กวดทางมะพร้าวตกเดือนละ 3,000-4,000 ซึ่งบางครั้งเดือนมีผู้สูงอายุทำไม้กวดมะพร้าวกันสองคน ก็สามารถยังชีพอยู่ได้ โดยไม่ต้องออกไปหางานทำนอกพื้นที่
- 3.3. ผู้สูงอายุบางรายประกอบอาชีพประมงน้ำกร่อย แต่ในช่วงที่ทำการประมงไม่ได้นั้น ผู้สูงอายุก็จะมาร่วมกันทำไม้กวดทางมะพร้าว เพื่อใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์ เกิดรายได้ให้กับครอบครัว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางแพะ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าวมีแนวทางในการเสริมสร้างพัฒนา ศักยภาพทางเศรษฐกิจภายในชุมชนที่สามารถยกระดับของชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจได้มากกว่าอดีตที่ผ่านมา ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีบทบาทในการพัฒนาตนเองและสังคม โดยการนำความรู้เดิมมาพัฒนา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นประโยชน์ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีรากฐานของ Kinlaw. (1995). โดยมีผู้นำที่คอย ผลักดันและแนะนำให้สมาชิกผู้สูงอายุในกลุ่มพัฒนาศักยภาพในการทำงานด้วยตนเอง เนื่องจากการเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นการแบ่งปันพลังอำนาจจากผู้นำแก่ผู้อื่นอย่างมีความสามารถให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถที่จะดำเนินงานให้ถึงเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Puetz. (1988). โดยการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นจึงต้องอาศัยศักยภาพจากบุคคลก่อนเพื่อนำไปเป้าหมายที่ตั้งไว้บรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว ตำบลหนองปลาไหล อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี มีความสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองและการพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชนให้เจริญรุ่งเรือง รวมถึงผู้สูงอายุในชุมชนยังมีบทบาทมากขึ้น แต่พบว่าผู้ผลิตไม่กวดทางมะพร้าวได้ยังมีน้อย และพบปัญหาของทางมะพร้าวที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตไม่กวดทางมะพร้าวจากการซื้อที่อื่นมา ดังนั้น

- 1.1. ชุมชนเขาสมอระบั้งควรรณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกต้นมะพร้าวมากขึ้น เพื่อลดต้นทุนในการผลิตไม่กวดทางมะพร้าว
 - 1.2. กลุ่มผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นเพื่อการดำรงอยู่ของกลุ่มทำไม่กวดทางมะพร้าว ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุควรจะไปติดต่อให้คนรุ่นหลัง โดยการส่งเสริมการทำไม่กวดทางมะพร้าวด้วยการจัดอบรมการทำไม่กวดทางมะพร้าวให้แก่คนในชุมชน
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจและศักยภาพของผู้สูงอายุไม่กวดทางมะพร้าว การศึกษาอยู่ในระดับดี ให้ความสำคัญของการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจและศักยภาพของสมาชิกผู้สูงอายุ จึงเป็นกลุ่มที่ทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในสังคม และทางเศรษฐกิจมากขึ้น สามารถทำรายได้เลี้ยงตนเองและทำให้เศรษฐกิจในชุมชนเจริญขึ้น แต่พบว่าการดำเนินงานของกลุ่มผู้สูงอายุยังไม่ครอบคลุมทั้งชุมชน เนื่องจากยังมีสมาชิกในชุมชนหลายรายที่ต้องการหารายได้เสริมเพื่อมาเลี้ยงครอบครัว จึงควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายได้ในแต่ละครัวเรือน เพื่อสร้างอาชีพเสริมให้กับสมาชิกในชุมชนได้อย่างทั่วถึง

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- คณะกรรมการวิสามัญสวัสดิการผู้สูงอายุและการพัฒนาสังคม วุฒิสภา. (2534). ปัญหาผู้สูงอายุและแนวทางแก้ไข พ.ศ. 2534. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พชช.). (2556). รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบท จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.). กรุงเทพฯ : กรม.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2558). รายงานสภาวะทางสังคม. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2560, จาก <http://www.econnews.co.th/การทำงานของสูงอายุ/>
- จารุวรรณ ศิลปะรัตน์. (2548). การพัฒนารูปแบบเสริมพลังการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นนักวิจัยของครูอนุบาล. วิทยานิพนธ์กศ.ศ., กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- นงนุช สุนทรชวกานต์. (2553). ผลวิจัย ชี้อายุไทย ไม่มีเงินออม ต้องทำงานเลี้ยงชีพ มากกว่าร้อยละ 60 เป็นกำลังหลักของครอบครัว. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1265191134.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2557). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ :

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

ประคัลภ์ ปิ่นทพลังกูร. (2558). การสร้างแรงจูงใจ โดยใช้เงิน ได้ ผลจริงหรือ. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2560,

จาก <https://sites.google.com/a/maesai.ac.th/man/sara-na-ru/karsrangraengcungcidoychingeindiphlcringhrux>

สุรกุล เจนอบรม. (2541). วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย.

กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สรวุฑ ไพฑูรย์พงษ์.(2554). แร่งงานภาคเกษตรแก่ลง. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2560,

จาก <http://tdri.or.th/tdri-insight/agricultural-labour>.

Cheryl H. Gibson. (1991). A concept analysis of empowerment. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2560,

จาก http://bantungsan.blogspot.com/2013/06/blog-post_15.html.

Edmund Husserl. (2438-2481). ทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม (PHENOMENOLOGY). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560,

จาก <https://prangpat.wordpress.com/ทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม-phenomenology/>

Dennis C Kinlaw. (1995). The Practice of Empowerment: Making the Most of Human Competence.

Great Britain:Gower Publishing, Ltd.,

Puetz. (1988). Empowerment in occupational health nursing: wielding power through expertise.

AAOHN Journal, 36(12):503-7